

Bootvluchtelingen: onze patiënten van morgen...

Artsenkrant - 15 Mei 2015
Artsenkrant Pagina 54

Op 1 mei verschijnt in de N ew ...

Op 1 mei verschijnt in de N ew York Times het verhaal van Santana Janis, een 12-jarig Lakota Indiaans meisje. Enkele dagen voor Kerstmis besloot ze dat ze niet meer wilde leven. Smeekbedes van beide grootvaders, de enige constanten in haar leven, en een eigen moeizame belofte om zichzelf niets aan te doen haalden finaal niets uit. Ze verhangt zichzelf zes weken later in een verlaten loods naast de stacaravan waar ze samen met haar grootvader en een hoop neefjes en nichtjes woonde.

Santana is niet de enige in het Pine Ridge reservaat die de balans opmaakte. Sinds december pleegden al negen jongeren tussen 12 en 24 jaar suïcide. Meer dan 100 anderen ondernamen een mislukte poging. Hulpdiensten haasten zich meermaals per dag naar een zelfdodingsplek. Met de moed der wanhoop proberen ze gedecideerde kinderen en adolescenten tot andere gedachten te brengen.

Hoge werkloosheid, armoede, huiselijk geweld, alcoholverslaving, psychisch, fysiek en seksueel misbruik kenmerken het reservaat. Jongeren staan voor een grote uitdaging. Enerzijds proberen ze hun eigen cultuur te handhaven, waarover ze voortdurend de boodschap krijgen dat die niet succesvol is. Anderzijds moeten ze trachten hun persoonlijke ambities waar te maken. Verdrukking, gedwongen verhuizingen, en een groot tekort aan reële jobs en economische kansen beheersen het leven van elke dag. Met grote stelligheid verkondigt men dat er te weinig mental health professionals beschikbaar zijn in het reservaat.

Een dag later publiceert De Morgen een beklijvend stuk van Margot Vanderstraeten over de collectieve zelfdoding van honderden mensen op het einde van tweede wereldoorlog. Die gruwel speelde zich af in een Oost-Duits driestromenstadje. In het stadje - volledig verwoest door het geweld en totaal van de buitenwereld afgesloten - heerste een gekmakende angst. Russische tanks, bemand door op wraak beluste soldaten, denderden er binnen via de laatst overgebleven landweg. Ze vergrepen zich op de meest gruwelijke manier aan de inwoners. Alle bruggen waren opgeblazen, vluchten was geen optie. De enige gedachte was die van ratten in de val, in wat de hel op aarde moet zijn geweest.

Schattingen lopen uiteen, maar wellicht beëindigden meer dan 1.000 mensen die dag hun leven. Moeders verdrongen hun kinderen in de rivier, of hingen ze op, voor ze de hand aan zichzelf sloegen. Een dodelijke cocktail van uitputting, wanhoop, uitzichtloosheid, en ondraaglijke doodsangst van weerloze mensen.

De enige conclusie is dat het niet meer mogelijk was om na te denken: de rede werd genadeloos afgemaakt als gevolg van maatschappelijke horror. Psychiatrische zorg in nazi-Duitsland bestond nauwelijks, zoals bekend, en werd zeker niet ingezet om de noodlijdende bevolking te ondersteunen.

De laatste maanden berichten alle kranten dagelijks over het drama van de bootvluchtelingen op de Middellandse Zee. Iedereen kent de verhalen. Ontheemde en berooide gelukszoekers; op de vlucht voor oorlogsgeweld, godsdienstwaanzin, armoede, honger, een totale afwezigheid van toekomstperspectief en andere ernstige trauma's. Vastberaden zijn ze, om een waardevoller en gelukkiger leven op te bouwen op een andere maar hoogst onzekere plek, waar ze de taal, cultuur en netwerken niet kennen. Voor hun tocht zetten ze vaak al hun financiële middelen in, en worden ze hulpeloos overgeleverd aan malafide mensensmokkelaars, voor wie een mensenleven letterlijk niets waard is. De overtocht op gammele bootjes, de doodsangst om het niet te halen: het leidt niet zelden tot grote wanhoop. Als ze geluk hebben, halen ze uiteindelijk Europa. Daar blijken ze niet welkom. Ze vinden opvang in steriele vluchtelingenkampen. Verbijsterd zien ze hun grootste droom een nachtmerrie worden, wat aanleiding geeft tot nog grotere wanhoop.

De internationale gemeenschap kijkt tegelijk machteloos en afwachtend toe bij het zoveelste bericht van honderden verdrongen vluchtelingen en enkele geredden in shock. Vanuit schaamte organiseren enkele humanitaire organisaties reddingsacties op zee en opvang op het land. Niemand weet hoe deze afschuwelijke crisis te beheersen.

Eén zaak is wel zeker: deze vluchtelingen en hun kinderen zijn onze patiënten van morgen. Paradoxaal genoeg, want geweld en oorlog ontvluchten is op zich een uitstekende coping strategie, een manier om greep te krijgen op een hoop stressoren. Het is bovendien een bron van hoop. Maar in de huidige context leiden uitzichtloosheid en learned helplessness tot een verstoorde persoonlijkheidsontwikkeling, depressie en suïcidaliteit.

Er zijn grenzen aan de weerbaarheid, veerkracht en vechtlust, het doorzettingsvermogen en aanpassingsvermogen van de mens. Iedereen kan breken, als individu, maar ook als collectief. Ontelbare voorbeelden doorheen de geschiedenis, overal ter wereld, tonen aan hoe wreedheden en vernederingen onherroepelijk tot onherstelbare beschadigingen leiden. Hele generaties verliezen hun toekomst en belanden in een negatieve spiraal van hopeloosheid en onverschilligheid, identiteitsverlies en afhankelijkheid, wantrouwen, en psychopathologie.

Trekken we lessen uit al die voorbeelden? Nauwelijks. Het is schokkend te moeten vaststellen dat slechts zelden aan dat menselijke kapitaalverlies wordt gedacht, aan wat dat verlies voor onze gezamenlijke toekomst betekent. Meestal suggereert men ad hoc kortetermijnoplossingen, om het onbehagen en het discomfort van de confrontatie zo veel mogelijk uit de weg te kunnen gaan. Hoog inzetten op primaire preventie is absoluut noodzakelijk. Er moeten maatschappelijke oplossingen komen voor problemen die leiden tot psychisch lijden. Wanneer interventies van de geestelijke gezondheidszorg noodzakelijk worden, zijn we eigenlijk al te laat.

Geloven dat de geestelijke gezondheidszorg kan redden wat de maatschappij zo fundamenteel kapot heeft gemaakt, is niet alleen naïef en intellectueel oneerlijk. Het is gevaarlijk. Psychiatrische zorg voor vluchtelingen zal al onze inzet en expertise vragen. Maar we moeten beleidsmakers ook wijzen op hun verantwoordelijkheid. Het is de taak van ons allen om de strijd aan te gaan met

ziekmakende maatschappelijke tendensen. Winston Churchill wist het al: "It is not enough that we do our best, sometimes we must do what is required."

Dr. Kirsten Catthoor

Copyright © 2015 Roularta Media Group. Alle rechten voorbehouden